

УДК 378.016:80

Наталія Юрійчук

ORCID iD: orcid.org/0000-0001-8308-3283

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри української лінгвістики

та методики навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький

державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

вул. Сухомлинського, 30, 08400, м. Переяслав-Хмельницький, Україна,

nd711@ukr.net

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті зазначено, що модернізація системи вищої освіти в Україні орієнтована на суттєве оновлення цілей, змісту, методів і форм організації навчальної діяльності у закладах загальної середньої освіти. Перед сучасним учителем постає ряд завдань, успішність вирішення яких залежить насамперед від фахового становлення особистості, його активності в оволодінні професійною діяльністю. У зв'язку з цим все більшої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх учителів-філологів, що включає не тільки сукупність знань з професійно орієнтованих дисциплін та вмінь їх практично використовувати у педагогічній діяльності, певні вимоги ставляться й до якостей особистості.

Ключові слова: студент-філолог, професійна підготовка, професіоналізм, якість освіти, педагогічна діяльність, модернізація вищої освіти.

В статтє указано, что модернизация системы высшего образования в Украине ориентированная на существенное обновление целей, содержания, методов и форм организации учебной деятельности в заведениях общего среднего образования. Перед современным учителем возникает ряд задач, успешность решения которых зависит прежде всего от профессионального становления личности, его активности в овладении профессиональной деятельностью. В связи с этим все большей актуальности приобретает проблема подготовки будущих учителей-филологов, что включает не только совокупность знаний с профессионально ориентированных дисциплин и умений их практически использовать в педагогической деятельности, определенные требования ставятся и к качествам личности.

Ключевые слова: студент-филолог, профессиональная подготовка, профессионализм, качество образования, педагогическая деятельность, модернизация высшего образования.

The article states that the modernization of the higher education system in Ukraine is aimed at substantially updating the goals, content, methods and forms of organization of educational activities in institutions of general secondary education. A modern teacher faces a number of tasks, the success of which depends primarily on the professional development of the individual, his activity in mastering professional activities. According to this, the problem of preparing future teachers of philology becomes more and more relevant, which includes not only the totality of knowledge about professionally oriented disciplines and their practical use in pedagogical activity, but also certain requirements apply to personal qualities.

To say about social and economic changes in society, one of the important tasks of the educational industry is the reform of pedagogical education, designed for the training of a highly skilled teacher who has a system of professional knowledge and skills, familiar with the latest achievements and scientific and pedagogical discussions at the national and world levels, seeks to constant self-development and self-perfection, a highly enlightened person, able to rebuild the direction and content of teaching activity, to show professionalism in the new conditions. Modernization of university education needs to improve the traditional system of professional training of students of philology and the emergence of new approaches to teaching school subjects.

At the current stage of open access to any information, the professionalism of a teacher is determined by the content of knowledge, the ability to convey it in a way that facilitates interaction, discussion, dialogue, and argumentation. From this it follows that, along with knowledge of scientific facts, knowledge of the best ways, methods, and means of educational activity is necessary, which in turn, will facilitate the effective assimilation of the students of the educational material.

The basis of the professional teacher's training of the XXI century: is developing component, education of a person who is capable of self-education, self-development; is able to think critically, process information, use acquired knowledge, ability to solve creative problems; is aware of his responsibility, constantly works on personal and professional growth; is able to achieve the set goals.

One of the important tasks of pedagogical science and practice is the search for an effective education system that meets the needs of socio-economic, cultural development of society, helped the student self-determination, self-realization in the social and cultural environment.

Key words: *student-philologist, professional training, professionalism, quality of education, pedagogical activity, modernization of a university education.*

Постановка проблеми. В умовах соціальних та економічних змін у суспільстві одним із важливих завдань освітянської галузі є

реформування педагогічної освіти, розрахованої на підготовку висококваліфікованого вчителя, який володіє системою професійних знань і вмінь, знайомий з новітніми досягненнями і науково-педагогічними дискусіями на національному та світовому рівнях, прагне до постійного саморозвитку та самовдосконалення, високо освічену людину, здатну гнучко перебудовувати напрям і зміст педагогічної діяльності, виявляти професіоналізм у нових умовах розвитку держави й бути конкурентоздатним.

Модернізація вищої освіти потребує вдосконалення традиційної системи професійної підготовки студентів-філологів та появи нових підходів до викладання шкільних предметів.

У зв'язку з цим все більшої актуальності набуває проблема професійної підготовки майбутніх учителів-філологів, що включає не тільки об'єм знань, умінь та навичок, але й здатність приймати науково обґрунтовані і технологічно грамотні рішення, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, творчо мислити, вирішувати нестандартні професійні завдання, самостійно здобувати наукові знання, саморозвиватися у процесі педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійної підготовки студентів-філологів стала об'єктом уваги О. О. Абдуліної, В. П. Андрущенка, Н. Ф. Білокур, В. І. Бондар, Б. С. Гершунського, О. Г. Мороз, О. Я. Савченко та ін. Окремі аспекти лінгвістичної, літературознавчої, методичної підготовки вчителів української мови та літератури досліджували О. М. Біляєв, А. П. Грищенко, Т. К. Донченко, С. О. Караман, Л. І. Мацько, В. Я. Мельничайко, Є. А. Пасічник, М. І. Пентилюк, М. Я. Плющ, Б. І. Степанишин та ін.

Незважаючи на те, що зазначену проблему розглянуто досить докладно у наукових працях, невирішеними залишається низка проблем, зокрема, підготовка майбутніх учителів-філологів на сучасному етапі розвитку закладу вищої освіти не відповідає соціальному замовленню держави. Це зумовлено тим, що здобуті під час навчання професійні знання і вміння, не становлять цілісної системи, яка функціонує в реальній педагогічній діяльності. Недостатньо з'ясованими залишаються питання формування готовності студентів до інноваційної діяльності в навчальному процесі як засобу становлення творчої особистості фахівця.

Вивчення наукової і методичної літератури показало, що проблема підготовки студентів до професійно-педагогічної діяльності потребує більш глибокого дослідження.

Мета написання статті полягає в аналізі проблеми професійної підготовки студентів-філологів у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. В освітньому процесі сучасного закладу вищої освіти першочерговим завданням є професійна підготовка студентів-філологів, що включає не тільки сукупність знань з професійно орієнтованих дисциплін (мови, літератури, методики, педагогіки,

психології), а й уміння їх практично використовувати в педагогічній діяльності.

Для детального вивчення досліджуваної проблеми насамперед розглянемо поняття «професійна підготовка».

Теоретичний аналіз літератури дозволяє стверджувати, що вчені по-різному підходять до визначення даного поняття.

Так, у педагогічній енциклопедії професійна підготовка розглядається як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії; процес повідомлення учням відповідних знань і умінь (Волкова Н. П., 2007, с. 30).

На думку І. А. Зязюна, професійна підготовка представляє собою цілісний процес засвоєння й закріплення загальнопедагогічних та соціальних знань, умінь і навичок (Волкова Н. П., 2007, с. 30).

Низка науковців (О. А. Абдуліна, Н. В. Кузьміна, Н. Ф. Тализіна) розуміють професійну підготовку як процес формування й набуття настанов, знань і вмінь, необхідних фахівцю для належного виконання спеціальних знань навчально-виховного процесу (Троцько Г. В., 1997, с.12).

За визначенням Г. В. Троцько, професійна підготовка – це система, яка характеризується взаємозв'язком і взаємодією структурних і функціональних компонентів, сукупність яких визначає особливість, своєрідність, що забезпечує формування особистості студента відповідно до поставленої мети – вийти на якісно новий рівень його готовності до професійної діяльності (Троцько Г. В., 1997, с.12).

Як зазначає Н. П. Волкова, професійна підготовка – це володіння системою професійних знань, яку утворюють:

- 1) загальнокультурні знання (знання про людину, її становлення, розвиток у реальній соціокультурній дійсності; спеціальні знання з культурології, соціології, етики, естетики, економіки, права);
- 2) психологічні знання (знання загальних характеристик особистості: спрямованість, характер, темперамент, здібності та ін.; особливостей перебігу психологічних процесів (мислення, пам'ять, уява тощо); методів психологічного дослідження закономірностей навчання і виховання; особливостей засвоєння навчального матеріалу відповідно до індивідуальних і вікових характеристик; уміння застосовувати набуті знання в педагогічній діяльності;
- 3) педагогічні знання (знання основних теорій формування та розвитку особистості, принципів педагогіки та психології, конструювання навчально-виховного процесу; розвиток педагогічної та психологічної наук, професійна підготовка, позитивні й негативні аспекти своєї професійної діяльності тощо);
- 4) знання з методики викладання предметів, методики виховної роботи, дидактики, знання педагогічної техніки (Волкова Н. П., 2007, с. 30).

На побудову цілісної системи фахової підготовки вчителів впливають провідні освітні тенденції, зокрема глобалізації, інтеграції, інформатизації, фундаменталізації, гуманізації освіти. Вчитель-філолог є носієм національної мови, культури й духовності в державі. Її основу складають національно-культурні традиції, мовна свідомість і самосвідомість, соціальні, соціолінгвістичні, психологічні характеристики мовного колективу, національний характер, мовна, комунікативна, лінгвокультуроснавча компетенції.

Таким чином, професійну підготовку вчителів-філологів пропонується визначати як цілісну, динамічну, гнучку, керовану систему, яка розвивається в напрямі до впорядкованості та внутрішньої гармонійності її компонентів. Така система є відкритою, може оновлюватися, змінюватися, самовдосконалюватися, генерувати нові знання та сприймати і творчо опрацьовувати досвід інших систем (Семенов О. М., 2005, с.10).

Перед сучасним педагогом ставиться вимога володіти цілою гамою спеціальних, професійних умінь. У своїй професійній діяльності він стикається з необхідністю вчити не лише знанням, але й способам їх одержання, формувати навчальну діяльність школярів, будувати освіту як систему, що створює умови для самопроекування і формування багатомірної свідомості, здатності самовизначатися, розвивати у школярів техніки розуміння, мислення, дії (Семенов О. М., 2005, с.10).

У цьому контексті стає очевидною необхідність підвищення взаємопов'язаних предметної, методичної та психологічної компетентностей майбутніх філологів.

Показником визнання високої якості роботи педагога є визнання його справжнім професіоналом. Таким чином, професіоналізм його в освіті визначається високою підготовленістю до виконання завдань професійної діяльності, а ідеалом є такий учитель, що володіє науковими знаннями та здібностями і вміє застосовувати їх у педагогічній діяльності відповідно до завдань, що стоять перед сучасним закладом загальної середньої освіти.

Суспільство доручає вчителю своє майбутнє і, звичайно, чекає від нього застосування найефективніших методів та форм передачі знань учням. Певні вимоги ставляться й до якостей особистості самого педагога, найбільш суттєвими серед яких виділяють такі: відповідальність, порядність, інтелектуальна довершеність, моральність, висока свідомість, чесність, вимогливість, доброзичливість, що забезпечують умови успішності педагогічної діяльності.

Будучи відповідальними за підростаюче покоління, вважаючи виховання нової особистості основною метою своєї діяльності, справжні майстри педагогічної праці намагаються прищепити й кожному учневі почуття відповідальності за свої вчинки, потребу завжди й у всьому прагнути до високого рівня домагань та сформувати у школярів

адекватне, розумне сприйняття оточуючого світу (Васильєва М., 2003, с. 220).

Вчитель у своїй діяльності повинен використовувати наявний вітчизняний та зарубіжний передовий педагогічний досвід, на основі цього вдосконалювати майстерність, здійснювати дослідницьку роботу, бути творцем, шукачем, відкривачем всього нового, прогресивного, розв'язувати навчально-виховні завдання у педагогічній роботі.

У зв'язку з цим пріоритетом фахової підготовки визнано досконале вивчення української мови, лінгвоестетики і словесності, опанування мови як соціального, культурного та історичного явища; знання кількох іноземних мов, формування мовної, лінгвокультурознавчої, комунікативної, літературної, методичної компетенцій. Вивчення української мови є важливим чинником успішного вирішення завдань гуманітарної освіти, спрямованої на загальне піднесення духовності, виховання української ментальності, любові до рідного краю, мови, що інтегрує в собі розум, естетику нації, народні звичаї, традиції, загальнолюдські моральні якості і з'єднує сучасне народу з його минулим і майбутнім (Семенов О. М., 2005, с.10).

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, професійна підготовка майбутніх учителів-філологів можлива лише за умови наближення навчання у закладах вищої освіти до реальної професійної діяльності, адже становлення вчителя визначається не лише глибокими знаннями, а й удосконаленням його професійних умінь і навичок у практичній діяльності. Саме тому формування компетентності майбутніх учителів повинно здійснюватись за допомогою новітніх технологій навчання. Одним з найперспективніших шляхів удосконалення підготовки майбутніх учителів є впровадження у навчальний процес активних форм та методів навчання. Використання інтерактивного навчання передбачає не просте удосконалення активних форм та методів роботи, а становить концептуально новий тип праці.

Список використаних джерел

1. Васильєва М. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / ХДПУ ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2003. 432 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: навчальний посібник. 2-ге вид., доп. Київ: Академвидав, 2007. 615 с.
3. Пехота Е. Н. Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Київ, 1997. 401 с.
4. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : Монографія. Суми: ВВП «Мрія»-1» ТОВ, 2005. 404 с.

5. Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Київ: Інститут ПППО, 1997. 54 с.
6. Федик О. Компоненти психологічної готовності майбутніх вчителів-філологів до професійної діяльності. Актуальні проблеми професійної підготовки студентів-філологів до роботи в сучасному освітньому просторі. Збірник статей. Івано-Франківськ, 2017. Вип.1. С. 166-176.

References

(Транслітерація)

1. Vasylyjeva M. Teoretychni osnovy deontologichnoji pidghotovky pedagogha: dys. ... doktora ped. nauk: 13.00.04 / KhDPU im. Gh. S. Skovorody. Kharkiv, 2003. 432 s. (ukr).
2. Volkova N. P. Pedagoghika: navchalnyj posibnyk. 2-ghe vyd., dop. Kyjiv: Akademydav, 2007. 615 s. (ukr).
3. Pekhota E. N. Yndyvydualyzacyja professyonaljno-pedagoghycheskoj podghotovky uchytelja: dys. ... doktora ped. nauk: 13.00.04 / Kyjiv, 1997. 401 s. (ukr).
4. Semenogh O. M. Profesijna pidghotovka majbutnikh uchyteliv ukrajinsjkoji movy i literatury : Monohrafija. Sumy: VVP «Mrija»-1» TOV, 2005. 404 s. (ukr).
5. Trocko Gh. V. Teoretychni ta metodychni osnovy pidghotovky studentiv do vykhovnoji dijalnosti u vyshhykh pedagoghichnykh navchalnykh zakladakh: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04 / Kyjiv: Instytut PPPO, 1997. 54 s. (ukr).
6. Fedyk O. Komponenty psykhologhichnoji ghotovnosti majbutnikh vchyteliv-filologhiv do profesijnoji dijalnosti. Aktualjni problemy profesijnoji pidghotovky studentiv-filologhiv do roboty v suchasnomu osvitnjomu prostori. Zbirnyk statej. Ivano-Frankivsjk, 2017. Vyp.1. S. 166-176. (ukr).

*Статтю рекомендовано до друку
кандидатом педагогічних наук, професором
кафедри української лінгвістики та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
Потапенком Олександром Івановичем*

Стаття надійшла до редакції 9 вересня 2018 року

Наталія Юрійчук

кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры украинской лингвистики и методики обучения ГВУЗа
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический
университет
имени Григория Сковороды»,
ул. Сухомлинского, 30, 08400, г. Переяслав-Хмельницкий, Украина,
nd711@ukr.net

**К ПРОБЛЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ**

Nataliya Yuriychuk

Ph. D in Pedagogics, Assistant Professor,
Assistant Professor at the Chair for Ukrainian Linguistics and Methods
of Education SHEE «Pereiaslav-Khmelnyskyi Hryhorii Skovoroda State
Pedagogical University»,
30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav-Khmelnyskyi, Ukraine, 08401
nd711@ukr.net

**THE PROBLEMS OF STUDENTS-PHILOLOGISTS'
PROFESSIONAL TRAINING**